

CONSOL NOGUERAS

PRIMERA REGIDORA DE MATARÓ

Mataró, 19 de maig de 1934

Inauguració de la 3a Fira Comercial. D'esquerra a dreta: Joaquim Bilbeny, el coronel Federico Rodríguez Belza, Consol Nogueras, Joan Comorera, Salvador Cruxent, x i Jaume Comas.

SALVADOR CARRERAS / ARXIU COMARCAL DEL MARESME

CONSOL NOGUERAS I SEDA

1882 - 1951

Consol Nogueras i Seda és el **paradigma d'una generació**. Dona treballadora, socialment i nacionalment compromesa, **la seva figura ha restat oblidada** durant massa anys, com desgraciadament moltes altres, de la vibrant història del catalanisme republicà.

Nascuda a Argentona i **mataronina per veïnatge**, les inquietuds polítiques de la seva generació, la porten a esdevenir **la primera regidora elegida democràticament** de la ciutat. La mou l'anhel de llibertat que s'obre amb la proclamació de la República i que només un cop d'estat feixista pot estroncar. Fins a la seva mort l'esperen **anys d'exili a França** sense poder tornar mai a trepitjar Catalunya.

És un deure amb les generacions que ens han precedit en la lluita per les llibertats socials i nacionals, **no permetre que la seva memòria caigui en l'oblit**. Com a acte de justícia històrica, però, sobretot, perquè els pobles que no coneixen el seu passat, no poden entendre el seu present ni projectar-se cap al futur.

EDICIÓ JOSEP VALL

RECERCA HISTÒRICA MARGARIDA COLOMER

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA SOFIA LOZANO

DIPÒSIT LEGAL B-6208-2019

Argentona, circa 1905

El matrimoni Nogueras-Seda amb les seves sis filles.

D'esquerra a dreta: Josepa, Pilar, Consol, Encarnació Seda, Josep Nogueras, Concepció, Carme i Encarnació.

JOSEP ESTRANY I MORELL / COL·LECCIÓ PARTICULAR DE SALVADOR CARBONELL I ARNAU

FILLA D'ARGENTONA

1882 - 1914

Consol Nogueras i Seda, segona filla del matrimoni de Josep Nogueras i Boix (1854-1937) i d'Encarnació Seda i Donadeu (1859-1913), **neix a Argentona el 18 d'abril de 1882**. El seu pare és natural del Far, a Dosrius, i la seva mare de Mataró, tot i que per via materna també té lligams amb aquesta població, on posseeix la masia de Can Bernat del Far.

El matrimoni Nogueras-Seda, que des del 1877 resideix a Argentona, tindrà sis filles: Encarnació (1879-?), Consol, Carme (1886-1960), Josepa (1889-1972), Concepció (1892-1964) i Pilar (1896-1975). Les germanes Nogueras-Seda **van a l'escola de les religioses de la Immaculada Concepció**, una congregació instal·lada a Argentona des del 1883.

La seva infància està marcada pel **tarannà de la societat argentonina, majoritàriament agrària i molt polaritzada entre el caciquisme monàrquic i el republicanisme rabassaire**. Els seguidors de l'alcalde monàrquic, el cacic Eduard Fortí, el «Groc», són coneguts com els «Descamisats». Els republicans com els «Galotus».

El pare, Josep Nogueras, treballa a l'escorxador. **Els Nogueras-Seda tenen una carnisseria als baixos de l'habitatge familiar**, al carrer del Torrent —actualment carrer Gran, 72— a l'antiga carretera de Mataró a Granollers, així com diverses propietats al poble.

La família, doncs, té una posició econòmica acomodada. Disposen de coberts de plata, llençols de fil i peces de roba de certa categoria. El pare, que consta a la llista dels majors contribuents del poble, és tot un prohom que és nomenat jutge de pau de 1899 a 1901 i de 1910 a 1913.

La família té també **aficions culturals com ara el teatre**. Sovint baixen a Barcelona amb tartana per assistir a alguna representació al Liceu.

El 19 de gener de 1907 Consol Nogueras **es casa amb Joan Carbonell i Gual** (1881-1969) a la parròquia de Sant Julià d'Argentona. El jove matrimoni va a viure al carrer del Torrent, 9, on neixaran els seus primers dos fills: Salvador (1909-1999), i Josep (1912-1972). Els primers anys del matrimoni, Consol Nogueras **té cura de la criança dels fills i de les tasques domèstiques**.

El 12 de febrer de 1913, la seva mare, Encarnació Seda, mor de diabetis i Consol Nogueras **hereta la masia de Can Bernat del Far**.

Mataró, circa 1900

Una imatge de la ciutat menestral i popular de principis de segle XX:
el mercat de Sant Cristòfol, conegut com a plaça Xica.

POSTAL «LA INDUSTRIAL FOTOGRÀFICA - VALÈNCIA» / MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA - COL·LECCIÓ FRANCESC ENRICH I REGÀS

MATARONINA D'ADOPCIÓ

1914 - 1939

El 1914, Consol Nogueras i el seu marit, Joan Carbonell, **van a viure al carrer de Santa Maria, 36, de Mataró**, on neixarà el seu tercer fill, Santiago (1921-2011).

Els fills cursen els estudis al Maristes de Mataró. La família viu amb bona relació amb el veïnatge, els fills juguen amb amics de la plaça Gran i de la plaça de la Peixateria. El petit Santiago és aficionat a l'esport i juga a futbol amb la penya de Martínez Rossi.

Al cap de poc de viure a Mataró, la seva germana Pilar —que s'acaba de separar del marit— i el fill d'aquesta, Lluís, van a viure amb ella. **Les germanes Consol i Pilar s'ajuden en les tasques de la casa.** I el petit Lluís, de la mateixa edat que el petit Santi, són com germans i companys de jocs.

Joan Carbonell prové també d'una família de carnisseres i tractants de cabres, professió que continua. Sempre treballarà a l'escorxador d'Argentona. Degut a la seva feina, té moltes lumbàlgies i sovint passa temporades de repòs als balnearis de Caldes de Montbui. És un home senzill, casolà, poc parlador, sense gaires aficions i de costums conservadors.

Consol Nogueras, en canvi, és una dona activa i de molt caràcter que té —en bona mesura per tradició familiar— certes aficions culturals. Li agrada llegir i anar al teatre. Tot i les diferències de tarannà, Consol

Nogueras i Joan Carbonell són **una parella que es complementa força bé.**

El Mataró al que arriba Consol Nogueras, a inicis del segle XX, és una **ciutat industrial amb una població en expansió**, en un país que va reconstruint la seva personalitat nacional amb **l'obra de govern de la Mancomunitat**, liderada per Enric Prat de la Riba i, a la seva mort, per l'arquitecte mataroní, Josep Puig i Cadafalch.

A partir de la crisi econòmica que viu l'Estat espanyol, amb la fi de la Primera Guerra Mundial, es reforça un sindicalisme combatiu d'arrel anarquista que lluita per la **millora de les condicions de vida de les classes populars** i que a Mataró té una de les seves principals figures, Joan Peiró, dirigent de la CNT i cooperativista del Forn del Vidre.

Mataró, circa 1900

Vista de la plaça Gran des de l'angle on estava la botiga de Consol Nogueras.

El mercat, obra de Josep Puig i Cadafalch, n'ocupa tota la part central.

POSTAL «FOTOTÍPIA THOMAS» / MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA - COL·LECCIÓ FRANCESC ENRICH I REGÀS

LA BOTIGA: UNA FINESTRA AL MÓN

1914 - 1939

Quan el 1914 el matrimoni Carbonell-Nogueras s'instal·la a Mataró ho fa **obrint una carnisseria, el seu negoci familiar**, tal com es pot constatar a través del padró municipal. La consulta als arxius de les matrícules industrials, però, no permeten esbrinar on es trobava exactament l'establiment comercial.

No és fins al 1929 que s'ha pogut documentar un comerç de carns, a nom de Joan Carbonell, al carrer de Magí, 5, mirant cap a la plaça Gran. És també a partir d'aquest any que Consol Nogueras, segons el padró municipal, no es dedica exclusivament a «*sus labores*», sinó que regenta aquesta carnisseria i botiga de comestibles. Ella sola **porta la venda, el magatzem i la comptabilitat del negoci**. Té el suport de la seva germana Pilar, que es cuida de les feines de la casa.

Consol Nogueras és una **dona d'empenta i de fermes conviccions** que per la seva professió i caràcter es guanya el respecte i la confiança d'una bona part de la societat mataronina. Els veïns de la plaça Gran, l'anomenaran «la concejala». Els sectors conservadors, però, la veuen com una persona poc recomanable, ja que no és el model de dona que fomenten.

La botiga és una finestra que li permet el contacte amb el poble, amb dones i homes de maneres de pensar diferent, i afavoreix les converses sobre els fets significatius que van succeint a la ciutat.

Tot i que fins aleshores la seva vida havia estat la típica de mare i mestressa de casa, **l'arribada a una ciutat industrial com Mataró i la convivència amb la clientela, van transformant Consol Nogueras**. Amb el temps i l'activitat a la botiga es va forjant una personalitat i un perfil de dona que, més enllà de la seva professió, mostra un **afany de conèixer i intervenir en els esdeveniments socials, culturals i polítics**.

Les idees polítiques de Consol Nogueras li venen de lluny, sempre ha tingut **un fort sentiment de revolta envers les injustícies** i certa sensibilitat per tots aquells temes relacionats amb **la igualtat, la llibertat i el paper de les dones a la societat**.

El context de **conflictivitat social** —agreujada per la guerra colonial amb el Marroc que castiga especialment les classes populars— provoca l'enèssima crisi política de l'Espanya de la Restauració, fins al punt que Alfons XIII avala la **Dictadura de Primo de Rivera**, encarregada de reprimir durament el moviment obrer i el catalanisme —com mostra **la liquidació de la Mancomunitat de Catalunya i de tots els drets socials i culturals assolits**: limita la llibertat d'associació i de premsa, persegueix els militants d'esquerres i els catalanistes i prohibeix l'ús públic de la llengua i la bandera catalana.

Mataró, 18 de març de 1933

Visita del president Francesc Macià al Centre Republicà Federal, guarnit amb el seu propi retrat, els dels màrtirs republicans Àngel García Hernández i Fermín Galán, i el de Francesc Pi i Margall. D'esquerra a dreta hi apareixen, entre d'altres: Joan Alavedra, Salvador Cruixent, Francesc Macià, Joaquim Bilbeny i Consol Nogueras.

JOSEP MARIA SAGARRA / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

PRIMAVERA REPUBLICANA: LES DONES S'INCORPOREN A LA POLÍTICA 1931 - 1934

L'abril de 1931 la voluntat popular derrota el règim monàrquic corrupte que ha permès la Dictadura de Primo de Rivera. Neix un nou món amb la **proclamació de la República i la recuperació de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya**, de la mà d'un partit acabat de nèixer, Esquerra Republicana i el seu carismàtic líder, Francesc Macià.

A Mataró, el Centre Republicà Federal, creat el 1930 i adherit a Esquerra Republicana des de la seva fundació el març de 1931, lidera la Coalició Republicana-Socialista que guanya **les eleccions municipals del 12 d'abril** assolint 3.193 vots (65,94%) i 17 regidors, enfront la Coalició Administrativa, la candidatura de les dretes que amb 1.602 vots (33,08%) en treu 9. L'alcalde, **Josep Abril**, malda per implementar a nivell local **l'ambició programa polític i social republicà d'emancipació de les classes populars** que inclou: llibertat sindical, dret de vaga, salari mínim, jornada laboral de vuit hores, prohibició del treball infantil, descans dominical, vacances obligatòries, jubilació...

Els ideals republicans també signifiquen **incorporar la dona a tots els àmbits de la societat en igualtat amb l'home**, a través de tres objectius fonamentals: sufragi femení; plena legalització de drets fonamentals fins ara negats (divorci, avortament...); i participació de la dona a la política activa estructurant-ne l'organització al si dels partits.

Així, l'abril de 1932, **neix la Secció Femenina d'Esquerra Republicana**, que amb els anys es fa present a dotzenes de poblacions del país, amb **un estol de propagandistes mai vist fins aleshores** que multipliquen les seves intervencions en mítings i col·laboracions en premsa: Antònia Abelló, Rosa Maria Arquimbau, Carme Ballester, Dolors Bargalló, Aurora Bertrana, Reis Bertral, Angelina Colubret, Enriqueta Gallinat, Maria Teresa Gibert, Montserrat Martínez, Anna Maria Martínez-Sagi, Pietat Mascorda, Anna Murià, Rosa Segarra, Elionor Vinyerta...

El febrer de 1933 **el Centre Republicà Federal de Mataró crea la Secció Femenina** que Consol Nogueras presideix i de la que formaran part una cinquantena de militants, entre les quals: Carme Agustí, Francesca Bielsa, Pilar Catarineu, Dominga Lladó, Esperança Massuet, Manolita Pascual, Neus Sànchez, Àngela Sans, Florentina Sans, Joana Serra, Rosa Serra... que desenvolupen una intensa activitat propagandística a través de la secció «Crònica femenina» del setmanari *Llibertat*.

L'empenta i energia de Consol Nogueras, així com el reconeixement dels seus companys de militància del partit a Mataró, **l'impulsen a incorporar-se a la candidatura d'ERC a les eleccions municipals** del 14 de gener de 1934. És l'única dona que en forma part com a titular. Com a suplent hi ha Àngela Sans.

Llibertat

Defensor de l'ideal d'Esquerra Republicana de Catalunya a Mataró i Comarca

Dissabte, 7 d'octubre de 1933

Manifest a les dones de Mataró i comarca

«La Constitució de la República, en atorgar a la dona els mateixos drets de ciutadania que als homes, ha elevat sens dubte la nostra situació moral i social. Per això avui ens adrecem directament a totes les dones per a fer-los-hi avinent que cal interpretar justament el valor moral d'aquesta concessió. [...]

Penseu que la gent reaccionària i clerical es val de tots els mitjans per ofegar aquest esperit de reivindicació política i social que des de la proclamació de la República germina dins les masses proletàries i liberals del poble.

Sobradament ells saben, que en una República Democràtica i Federable, com és la nostra, si la majoria dels ciutadans, que som els treballadors i treballadores, ens orientéssim sense passió i volguéssim evolucionar escalonadament, sense salts perillosos, el predomini injust de la gent reaccionària hauria acabat per sempre més. [...]

Nosaltres, a més d'això, creiem que, amb consciència, és més factible aquesta revolució política que hem d'encendre dintre els nostres mitjans positius, que no les revolucions descapdellades que solen propugnar determinats elements faistes. Aquesta revolució que propugnen, i que ni tan sols està a l'abast dels seus propis coneixements, no encaixa, ni pot encaixar, amb el sentit constructiu que germina en nosaltres.

Devem enaltir la nostra posició en rebel·lia amb la tiranització del capital; devem contrarrestar amb la nostra serenor la baixa repressió que va a iniciarse ara en aquest període electoral; devem, amb forta moral, enfrontar-nos amb el feixisme que vindrà a despuntar a la nostra terra, [...]. Tenim d'avantposar la llibertat a l'esclavatge, la cultura a l'ignorància, la pau a la guerra, el cooperativisme a les empreses capitalistes, el mutualisme al mercadeig ignominiós de malalts, i, en fi, l'organització lliure dels homes i el poble a la direcció arbitrària de les dictadures. [...]

La nostra Secció Femenina d'Esquerra Republicana, és un lloc on s'hi forgen aquests criteris d'esquerra i de justícia social, i avui podem dir modestament que sustentem el criteri de la majoria de les dones de Catalunya. Per tant, fem una crida a totes les dones de Mataró i Comarca, per a que cada una, des del seu lloc, vetlli per l'interès que li mereixi la República i Catalunya, i compleixi amb la gran responsabilitat que recau sobre d'ella, sapiguent fer-se digna de la confiança que li han conferit.»

**Junta de la Secció Femenina
del Centre Republicà Federal**

Llibertat

Defensor de l'ideal d'Esquerra Republicana de Catalunya a Mataró i Comarca

Dissabte, 30 de desembre de 1933

Nit de Nadal. Trista nit!

Les dones que ajuntem el batec dels nostres cors formant una col·lectivitat entusiasta del renaixement social del nostre poble, sentirem amb una intensitat corprenedora l'angoixa que ens produï el trist esdeveniment.

Per això la nit que se'n diu «nit bona», per a nosaltres ha estat la més trista de les nits.

Vora el foc, amb dolça tasca domèstica, en mig de l'escalfor de la germanor familiar, despertant-nos durant la nit amb dur sobressalt del nostre cor, un neguit inexplicable ens oprimia el pit, les llàgrimes es presenten al fatal pressentiment i novament la nostra reflexió torna vers aquell rostre venerable d'ulls brillants i expressius que fulguraven sota aquella testa blanca que tan estimà Catalunya.

Temíem perdre quelcom molt estimat; temíem el desenllaç fatal, i mentalment, amb creixent angoixa, anem vetllant les últimes hores d'una vida sublimement espiritual que es va esgotant en muda i desesperant lluita d'inefable expressió.

Poques hores més tard, la fatal nova!

Aquella que tant temíem, aquella que ens robava la vida d'un gran patrici deixant-nos dolorides en la plasmació espiritual d'un record inesborrable. Record trist el de la nit de Nadal d'enguany.

Macià acaba de morir!... Macià és mort!...

Restem en silenci, en silenci profund...

Macià és mort!...

Tristesa infinita ens aclapara. Sentim la grapa del desconhort oprimir-nos l'ànim.

Espiritualment no podem conformar-nos a perdre'l; el seu record perdurarà en nosaltres animant les nostres gestes. El seu esperit aletejarà en l'espai dels nostres somnis. Catalunya és gran, Catalunya és bona. En el cor de la dona catalana, Macià viurà eternament. Tan gran patrici, deixa en el moment del seu traspàs el seu nom escrit en lletres de foc en els annals de la immortalitat.

Macià viurà en nosaltres, dones de Catalunya; dones que teniu cor.

Consol Nogueras

Mataró, 7 de juny de 1936

Acte de cloenda de la 4a Fira Comercial de la ciutat, al Saló de Sessions.

D'esquerra a dreta: Albert Puig?, Martí Esteve, Joan Casanovas, Lluís Companys, Salvador Cruxent, Purificació Costa, Consol Nogueras, Martí Barrera, Carles Pi i Sunyer, Jaume Comas, Josep Escofet i Martí Rouret.

SANTIAGO CARRERAS / ARXIU COMARCAL DEL MARESME

PRIMERA REGIDORA DE MATARÓ

1934 • 1939

A les eleccions municipals de 1934 —les primeres d'àmbit local on les dones poden votar— el Front Únic d'Esquerres —coalició liderada per **ERC** amb la USC i candidats obreristes— **guanya per majoria absoluta** assolint 7.044 vots (52,97%) i 16 regidors, enfront de Defensa Ciutadana, la candidatura de la dreta, que amb 6.184 vots (46,51%) en treu 8.

Consol Nogueras, que ocupa el 12è lloc de la llista guanyadora, **esdevé la primera regidora de la història de Mataró**, en un Ajuntament liderat per **Salvador Cruxent**. Assumeix **tasques d'assistència social**, responsabilitzant-se de l'Asil de Beneficència de Sant Josep i de l'Asil d'Orfenetes.

Arran dels Fets d'Octubre de 1934, **l'Ajuntament és dissolt per ordre militar** com la resta de consistoris catalans. L'alcalde Cruxent i alguns regidors són confinats a la presó de Mataró i al vaixell-presó Argentina, com el Govern de la Generalitat de Lluís Companys. La repressió és molt dura: hi arriba a haver **prop de 8.000 presos polítics a Catalunya**.

La normalitat democràtica torna el febrer de 1936, quan **el Front d'Esquerres triomfa** a les eleccions legislatives. Es posa fi al Bienni negre, restablint-se el Govern de la Generalitat i els ajuntaments de tot Catalunya. Consol Nogueras i **tots els regidors electes el 1934 prenen de nou possessió dels seus càrrecs**.

Aquest govern municipal dura fins el 31 d'octubre de 1936, en què, **en plena Guerra Civil, es constitueixen per decret de la Generalitat els nous ajuntaments**, només amb representants d'organitzacions polítiques i sindicals que lluiten contra el cop franquista. Consol Nogueras continuarà sent regidora durant tota la guerra i fins a la seva marxa a l'exili, el 1939.

Circa 1930-1950

Algunes de les principals figures del municipalisme feminista republicà.

D'esquerra a dreta: a dalt, Nativitat Yarza, Justa Goicoechea i Fidela Renom;
a baix, Caterina Casas, Antònia Adroher i Dolors Piera.

PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

1934 - 1939

Les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 representen l'entrada, **per primer cop en democràcia, d'electes femenines** a les institucions locals.

A més de **Consol Nogueras**, tres altres dones tenen el privilegi de ser les pioneres del municipalisme feminista a casa nostra: la treballadora del tèxtil **Justa Goicoechea**, elegida regidora de l'Hospitalet de Llobregat per la coalició d'esquerres liderada per ERC amb el PNRE, que obté majoria absoluta; la mestra de guarderia **Fidela Renom**, escollida a Sabadell, en la llista també guanyadora formada pel PRDF, ERC i USC; i la mestra **Nativitat Yarza**, que encapçala la candidatura liderada per ERC a Bellprat, i es converteix en la primera alcaldessa escollida democràticament per sufragi universal als Països Catalans.

El febrer de 1936 també esdevé regidora **Esperança Martí**, d'ERC a Esplugues de Llobregat que, com a suplent, substitueix la baixa d'un regidor. Amb l'esclat de la Guerra Civil i la designació d'ajuntaments conformatos només per les forces polítiques i sindicals que donen suport a la República, algunes altres dones esdevenen regidores. Són els casos de les edils de la CNT: **Maria Banal**, a Banyoles; **Casilda Sagaruy**, a Girona; **Àngela Clos**, a Palafrugell; i **Teresa Pons**, a Salt. D'ERC: **Francesca Monné**, a Esparreguera; i **Caterina Casas**, a Molins de Rei. Del POUM: **Antònia Adroher**, a Girona. I del PSUC: **Maria Domènech** i

Rosa Pujol, a Banyoles; **Dolors Piera**, a Barcelona; **Vicenta Agustín**, a Cornellà de Llobregat; **Isabel Bueno**, **Angelina Compte** i **Àngela Moñino**, a Girona; **Aurèlia Pijoan**, a Lleida; **Amèlia Junoy** i **Carme Ribas**, a Mataró; **Josepa Navarro**, al Prat de Llobregat; **Teresa Palau**, a Reus; **Maria Noguera** i **Neus Pérez**, a Sant Feliu de Llobregat; i **Maria Tarrida**, a Sant Joan Despí. I, finalment, també del PSUC, **Joana Matia** esdevé alcaldessa d'Alpens.

Totes aquestes dones pioneres —ja que representen menys de l'1% de tots els regidors dels ajuntaments catalans— s'especialitzen al capdavant de les **regidories d'ensenyament, cultura o assistència social**, aprofitant els seus coneixements com a mestres, treballadores del comerç i de la indústria.

L'experiència del municipalisme feminista republicà resulta efímera en el dramàtic context de la Guerra Civil, la derrota i la implantació de la Dictadura franquista, un règim que acaba amb la representació política democràtica i els drets i llibertats de les dones que tant havien costat d'aconseguir.

Mataró, 1937

«La Dona a la Reraguarda» fou una organització unitària de dones antifeixistes impulsada des del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. La delegació de Mataró, presidida per Neus Sánchez, d'Esquerra Republicana, s'ubicà en primer lloc al local del Centre Republicà Federal i posteriorment a la Rambla de Mendizàbal, 60 (Riera).

Els retrats dels presidents Francisco Largo Caballero i Lluís Companys observen la feina de confecció de roba per al front.

SANTIAGO CARRERAS / ARXIU COMARCAL DEL MARESME

REGIDORA D'ASSISTÈNCIA SOCIAL DURANT LA GUERRA CIVIL

1934 - 1939

Davant la manca de recursos de l'incipient estat liberal del segle XIX, les primeres **polítiques públiques de beneficència**, d'ajut a les persones sense recursos econòmics, s'implementen a través d'acords amb l'Església, motiu pel qual aquestes institucions són regentades per religioses. Els republicans, però, volen **unes institucions benèfiques municipals i laïques**.

En aquesta línia, el 1934 a Mataró, la regidoria de Governació i Assistència Social, encapçalada per Josep Abril, i amb Consol Nogueras com a responsable d'assistència social, canvia el nom de l'Asil de Beneficència de Sant Josep pel de **Casal de les Velletes i Casal dels Vellets i en renova la Junta de Govern**, amb regidors republicans d'esquerres que substitueixen a prohoms de la dreta catòlica, la qual amb un sentit patrimonialista ho considera una usurpació i organitza una campanya de desprestigi per aquest fet.

La gestió municipal republicana es veu molt condicionada per les **convulsions de l'època: bienni negre, guerra, revolució, persecució de religiosos, bombardejos...** Però, malgrat aquesta difícil conjuntura, Consol Nogueras desenvolupa una **meritòria tasca al capdavant de l'assistència social municipal**: hospitals, dispensaris mèdics, assistència domiciliària i farmacèutica, cuines comunals, reagrupament de matrimonis als casals de velletes i vellets; enterraments gratuïts, acollida i mantenció de refugiats de guerra...

Al llarg de la guerra les necessitats augmenten i cal construir urgentment més instal·lacions: la Clínica Aliança Mataronina inaugura un nou pavelló; l'Hospital Municipal es dota d'una Maternitat que atén especialment els refugiats; es renova el Casal de les Velletes; s'obre una cantina infantil; es finalitza la construcció de l'Alberg Nocturn...

En paral·lel a l'acció municipal, **les dones republicanes de totes les organitzacions polítiques i sindicals també desenvolupen una intensa activitat de suport a l'esforç de guerra:** incorporació a les indústries de fabricació de material bèl·lic, recollida i confecció de roba per als soldats del front, tòmbols benèfiques...

Consol Nogueras participa en el **1r Congrés Nacional de la Dona**, que té lloc del 6 al 8 de novembre de 1937 al Palau de la Música de Barcelona, i en el qual s'escull Maria Dolors Bargalló, principal propagandista d'Esquerra Republicana, com a presidenta de la Unió de Dones de Catalunya.

L'octubre de 1938 Consol Nogueras és **escollida de nou presidenta de la Secció Femenina del Centre Republicà Federal**, amb una junta de la qual formen part: Francesca Barbena, Francesca Bielsa, Dolors Cabot, Magdalena Castellà, Carme Donadeu, Enriqueta Garí, Florinda Gómez, Lluïsa Roig, Teresa Roqué, Semproniana Sans, Francesca Suari i Francesca Tarragó.

Saint-Uze, circa 1940

Consol Nogueras al jardí de casa seva al poblet del departament de la Droma, vora la vall del Roine, on passà els primers anys d'exili, amb el seu fill Santiago Carbonell.

FAMÍLIA CARBONELL-VERNET

EXILI

1939 - 1945

A les acaballes de la guerra, la convicció que si resta al país pot patir presó fa que Consol Nogueras prengui la decisió **d'agafar el camí de l'exili** com fan altres companys. A Catalunya es queden el marit —a la casa familiar i al front de la botiga— i els dos fills grans ja casats i amb la seva pròpia família.

Consol Nogueras **marxa de Mataró el 25 de gener de 1939 acompanyada del seu fill petit, Santiago**, de disset anys, que ja treballava a la Cooperativa del Forn del Vidre. A la plaça de bous pugen a un camió amb una cinquantena de persones i enfilen camí de França, enmig d'un paisatge desolador de carros plens a vessar avançant a poc a poc i de gent gran i canalla caminant sota el fred hivernal. Després de passar per Argentona, Llinars del Vallès, Vic, Ripoll, Camprodon i Molló, arriben a la frontera no sense abans estimbar el camió per un barranc, al Coll d'Ares, per evitar que caigui en mans franquistes.

Després de creuar la frontera a peu, continuen caminant fins a Prats de Molló on, separats els homes de les dones i els infants, **són reclosos en un camp de concentració d'Arles de Tec** en molt males condicions enmig d'un paisatge nevat.

Al cap d'uns dies, **Santiago, amb altres homes, és traslladat al camp d'Argelers on hi resta un mes, i posteriorment al de Bram**, on s'hi estarà sis mesos.

Paral·lelament la Creu Roja Internacional trasllada en autobus a Consol Nogueras i altres refugiats fins a **Saint-Uze, un petit poble de la Droma, on és acollida solidàriament** per la família de l'alcalde Demeure.

Amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial, les autoritats franceses comencen a buidar els camps de concentració. És així com **Santiago recupera la llibertat de moviments i es retroba amb la seva mare a Saint-Uze**, la qual viu en una petita casa —compartida amb la família Prat, d'Olot, també refugiats— propietat de *monsieur* Bayle, que hi viu a la planta baixa.

Consol Nogueras, com moltes altres dones, **es guanya la vida com pot, fent mitja i teixint mitjons i jerseis amb la llana** que els hi dona l'Ajuntament de la població. Els ingressos econòmics es completen amb ajuts de la Creu Roja, del moviment catòlic YMCA i amb una petita subvenció de 10 francs mensuals del govern francès.

Entre 1942 i 1945, **Santiago participa amb grups de resistents dels maquis de la Droma**. Està de sort, ja que diversos companys seus són deportats als camps d'extermini nazis, però ell mai és detingut.

**Mataró,
març-abril de 1939**

Concentració falangista
davant l'Ajuntament
celebrant la victòria
franquista a la guerra.

SANTIAGO CARRERAS /

MUSEU ARXIU

DE SANTA MARIA -

COL·LECCIÓ JORDI ROCA

REPRESSIÓ FRANQUISTA

1939

El risc que patia Consol Nogueras si es quedava a Catalunya es fa evident quan **el 30 de juny de 1939 la Guàrdia Civil registra la casa familiar**. Hi troben uns llençols, jocs de taula... que procedeixen d'un robatori i són propietat de les religioses del Col·legi de Lourdes de Mataró. **El seu marit, Joan Carbonell, és detingut i tancat a la presó de Mataró.**

En la seva declaració, Joan Carbonell **diu que no sabia res del que feia la seva muller**, que era regidora per Esquerra Republicana i delegada de l'Hospital de la ciutat. I que ell mai havia estat de cap partit ni sindicat.

Les diligències segueixen amb informes de la Falange i de l'Ajuntament. Declaren dos testimonis, Francesc Arnau i Gomà i Isidre Villegas i Francesch, tots a favor de Joan Carbonell i acusant Consol Nogueras de republicana, però no aporten cap prova que demostrï l'autoria del robatori. **L'Auditoria de Guerra resol la qüestió com «sobreseimiento» el 14 de desembre de 1939**. A partir d'aquesta data **Joan Carbonell és posat en llibertat**, després de gairebé sis mesos a la presó.

Tot aquest afer no sembla sinó **un parany dels franquistes com a revenja per l'exili** de Consol Nogueras. Ja que no van poder empresonar-la a ella, ho van fer amb el seu marit.

El fill gran del matrimoni, Salvador, es fa càrrec de la botiga, que tenia els rètols en català. Com que a les ordenances d'aquell temps la llengua del país és prohibida, és denunciat i obligat a pintar el rètol. Ho fa amb calç, així quan plou es despinta i es veu de nou el rètol en català. És una forma de resistència discreta que no li estalvia noves denúncies.

La repressió sobre els republicans és bàsicament política però també ideològica i cultural. Els denunciats són jutjats per uns tribunals militars sense cap garantia, amb condemnes de llargs anys de presó i penes de mort. **El seu fill Santiago, exiliat amb ella, també és per al nou règim franquista un «fugitivo de la justicia».**

Quan es van separar, Consol Nogueras i el seu marit, és molt probable que pensessin que tot s'acabaria en un temps curt, però no va ser així. **Joan Carbonell mai no va poder aconseguir, en vida de la seva muller, que li donessin un salconduit per anar a França a veure-la.**

Saint-Uze, 26 de març de 1949

Casament de Santiago Carbonell amb Raymonde Vernet.

D'esquerra a dreta: dempeus, la seva neta Rosa Carbonell i Arnau, André Vernet, Santiago Carbonell, Raymonde Vernet, Georges Vernet i el senyor Prat; asseguts, Auguste Vernet, Françoise Vernet, Marguerite Vernet, Consol Nogueras i la seva germana Pilar Nogueras.

FAMÍLIA CARBONELL-VERNET

VELLESA A FRANÇA

1945 • 1951

Durant els dotze anys d'exili, Consol Nogueras **manté sempre el contacte amb el marit i els dos fills que han quedat a Catalunya**, a través de la correspondència postal, tota escrita en castellà per imperatius de la censura.

Des de Mataró, **la família envia llaunes de conserva i roba** per tal que l'exili de Consol i Santiago sigui una mica menys dur.

El 1949 **el fill Santiago es casa amb Raymonde Vernet** (1928). La jove parella s'instal·la a Grenoble i Consol Nogueras **va a viure amb ells**.

A causa d'un accident d'automòbil, rep una indemnització, i amb els diners cobrats la família pot fer un traspàs i **muntar una botiga de comestibles a Grenoble**, al 63 rue Thiers. Més tard n'obren una altra a la Croix de Montfleury, a la comuna de Corenc.

Santiago i Raymonde tindran quatre fills: Jacques (1951), Christine (1954), Valéry (1965) i Serge (1967). Consol Nogueras només **arriba a conèixer i gaudir pocs mesos del primer d'aquests nets, Jacques**.

Malgrat que els anys d'exili van passant i la situació a França es va consolidant, Consol Nogueras no es vol nacionalitzar francesa, ja que **continua mantenint l'esperança de tornar algun dia a Catalunya**.

Això, però, malauradament no arriba a passar. Malalta de diabetis, Consol Nogueras **mor el 26 de setembre de 1951, als 69 anys**, a Corenc, sense haver pogut mai més retrobar-se ni amb el seu marit, Joan Carbonell ni amb els seus dos fills grans, Salvador i Josep.

Corenc, 2018

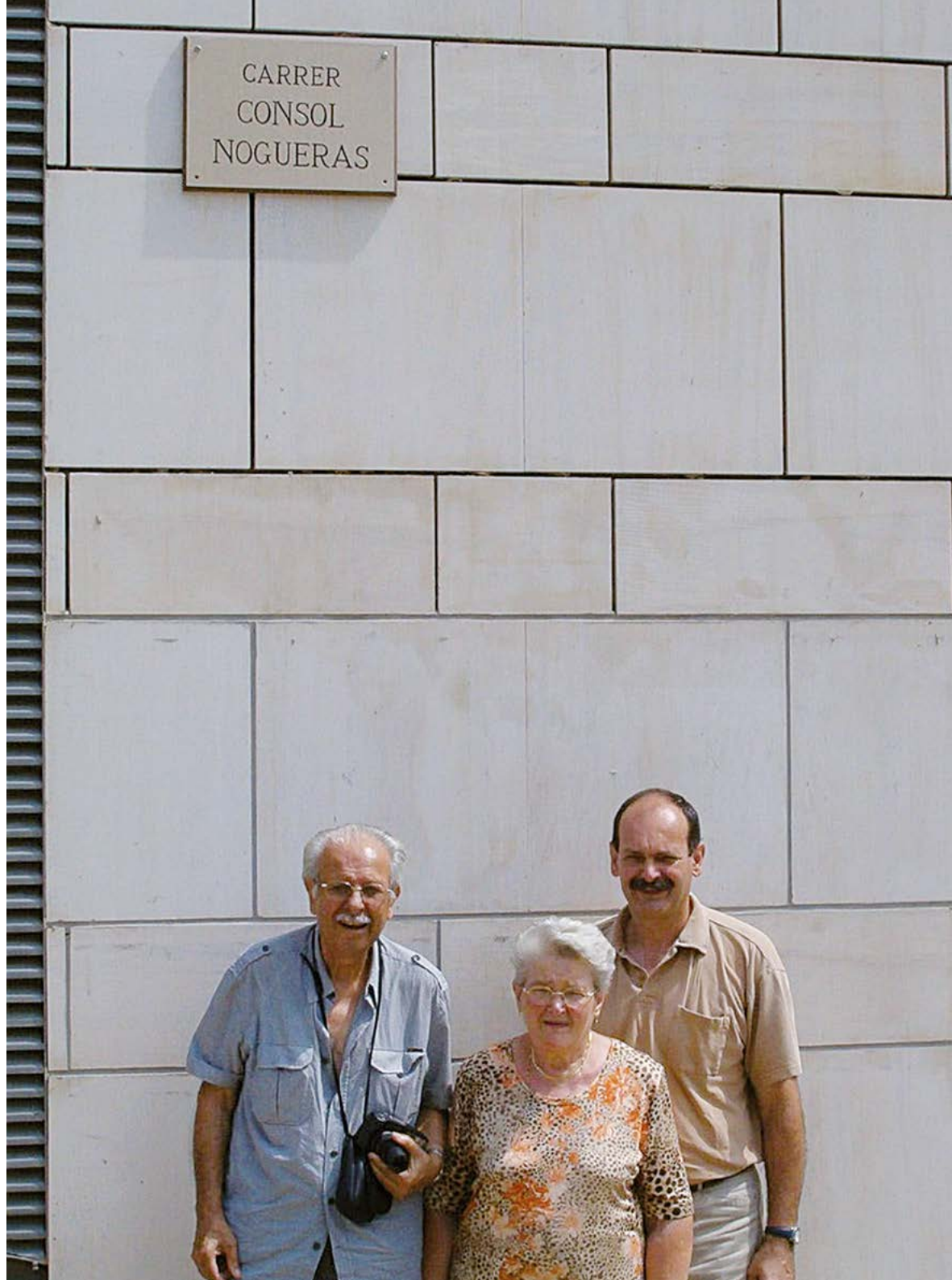
La tomba de
Consol Nogueras.

**Mataró,
18 d'agost de 2003**

El seu fill petit,
Santiago Carbonell,
amb la seva esposa
Raymonde
i el fill gran Jacques,
orgullosos
de poder veure
el carrer dedicat
a la seva figura.

FAMÍLIA CARBONELL-VERNET

LA RECUPERACIÓ D'UNA FIGURA HISTÒRICA

1997 • 2019

La figura de Consol Nogueras no **comença a sortir de l'oblit fins gairebé cinquanta anys després de la seva mort.**

El 1997 Manuel Salicrú, president del Museu Arxiu de Santa Maria, proposa a la Comissió de Nomenclàtor de Mataró **que la ciutat dediqui un espai públic** a destacades figures de l'etapa republicana com ara Consol Nogueras.

Un any més tard, el 2 d'abril de 1998, la regidora de Cultura, Carmina Benito (ICV) **porta la proposta al plenari** presidit per l'alcalde Manuel Mas (PSC), **que ho aprova.**

Aquesta decisió es materialitza quan **s'obre el carrer Consol Nogueras** a la recentment urbanitzada zona de la Via Europa, que acull també altres noms de destacats republicans com Esteve Albert, Joaquim Cases, Jaume Comas, Salvador Cruxent i Julià Gual, i de prohoms de la cultura com Geroni Boceda, Angeleta Ferrer, Enric Fité, Joan Pruna i Marià Ribas.

El seu fill gran, Salvador Carbonell, que ja vivia a una llar d'avis, esperava la visita dominical del seu propi fill Salvador, inusualment mudat i encorbatat: **«No passa gaires vegades que a la mare li dediquin un carrer. Ja pots espavilar-te que vull anar a veure la placa que li han posat».**

El 2017 la Fundació Josep Irla encarrega a la historiadora **Margarida Colomer que investigui la trajectòria vital de Consol Nogueras** per tal de poder editar aquest opuscle biogràfic que doni a conèixer la seva figura.

I, finalment, el 2018, el Servei d'Igualtat i Ciutadania de l'Ajuntament de Mataró, presidit per la regidora Marina Merchan (PSC) impulsa que a la **Galeria de Mataronins i Mataronines il·lustres** s'incorpori per primer cop una dona, per la qual cosa demana a Margarida Colomer, que sobre una llista d'una quinzena de dones —proposades per una Comissió d'entitats— emeti un informe biogràfic de les quatre que consideri més destacades, per prendre una decisió final. La Comissió escull Consol Nogueras.

Totes aquestes iniciatives de caire cívic, polític o històric tenen per finalitat **honorar la figura de Consol Nogueras i amb ella homenatjar aquella inoblidable generació de republicanes** que amb el seu compromís polític pioner van aconseguir unes cotes de drets i llibertats sense precedents per a les dones, i amb les quals sempre estarem en deute.

«[...] avui és una realitat que nosaltres, dones de l'actual generació, podrem tenir l'orgull de poder dir demà als nostres fills que la República ha reconegut els nostres drets, [...]. No en va la República està representada dins el seu simbolisme per una figura femenina, una figura de dona alta, ferma i formosa que, amb cap alt i orgull porta l'ensenya simbòlica.

[...]

Les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya esperen molt de vosaltres, dones catalanes, dones que no sou pas una esperança, puix que proveus heu donat de tenir ja una personalitat. [...] som nosaltres les que hem emprès la tasca d'organitzar-vos i portar per les nostres terres dones que us parlen, puix que no volem res més que fer de totes vosaltres les nostres companyes per aplegar-nos totes juntes sota la nostra senyera barrada [...].

[...]

Nosaltres, les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que no regategem mitjà per a portar-vos fins les més llunyanes viles de la nostra terra la flama de la nostra catalanitat i patriotisme, fem una crida a totes sense distincions de posició social ni edat.

[...]

Catalunya i la República confien en vosaltres i us esperen!»

Una crida a les dones catalanes

Manifest de les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya publicat a *L'Opinió* el 12 de desembre de 1931

